

**LANARKAS
ALASDAIR
GRAY**

Alasdair Gray

Lanarkas

Vieno gyvenimo istorija
keturiose knygose

Iš anglų kalbos vertė Laimantas Jonušys

baltos lankos

– Man tik įdomu, ar jūs bent pamėgintumėt būti draugiškas. Aš sutikčiau užėiti ir palaukti su jumis, bet laukti tenka velniškai ilgai, ir jeigu jūs elgsitės bjauriai, man neverta gaišti.

Pasakiau jam nelaukti. Jis graudžiai tarė:

– Gerai, gerai. Aš tik norėjau padėti. Jūs nežinote, ką reiškia dideliame mieste neturėti draugų. O aš būčiau galėjęs supažindinti jus su labai įdomiais žmonėmis – verslininkais, menininkais ir merginomis. Mano pensione yra žavių klasiškų merginų.

Jis pasalūniškai droviai stebeilijo į mane. Aš palinkėjau labos nakties ir nusigrėžiau, bet jis sugriebė mane už alkūnės ir ėmė tautkšti man į ausį:

– Jūs teisus, iš merginų nieko gero, merginos – karvės, ir net jeigu aš jums nepatinku, aš turiu draugų vyrų, džentelmenų karininkų...

Ištrūkiau iš jo ir įžengiau į trobą. Jis nėjo iš paskos.

Troba nebuvo didelė, bet labai ilga, prisigrūdusi žmonių, susispietusių ant suolų. Palei vieną sieną driekėsi eilė kabinų, o šalia pirmosios kabinos buvo kėdė ir iškaba: **PASITEIRAUTI**. Aš priėjau ir atsėdau. Po ilgo laiko iš anos pusės priėjo senas vyras šeriuotais antakiais ir tarė:

– Klausau.

Aš paaiškinau, kad ką tik atvykau ir neturiu pinigų.

– Ar turite dokumentą, patvirtinantį jūsų tapatybę?

Pasakiau, kad neturiu.

– Ar tikrai? Ar gerai išnaršėte savo kišenes?

Pasakiau, kad taip.

– Kokia yra jūsų profesinė kvalifikacija ir patirtis?

Aš negalėjau prisiminti. Jis atsiduso ir iš po siaurastalio ištraukęs geltoną kortelę bei nušiuusią telefonų knygą be viršelio tarė:

– Mes negalime suteikti jums numerio, kol nepatikrinta jūsų sveikata, bet galime duoti jums pavardę.

Jis padrikai sklaidė knygos lapus, ir aš pamačiau, kad kiekviename puslapyje daug pavardžių, išbrauktų raudonu rašalu. Jis siūlė:

– Adžerimzu? Ardieris? O kaip Blenheimas? Arba Braunas.

Aš pasibaisėjau ir pasakiau jam, kad žinau savo pavardę. Jis spoksojo į mane netikėdamas. Mano liežuvis ieškojo žodžio ar skiemens iš ankstesnio meto negu traukinio kupė, ir akimirka man pasirodė, kad prisimenu trumpą vardą, prasi-dedantį *To* arba *Gr*, bet jis man išsprūdo. Anksčiausias vardas, kurį prisiminiau, buvo išspausdintas kupė sienoje po ruda nuotrauka su smailėmis ir medžiais ant kalvos. Pasakiau jam, kad mano pavardė Lanarkas. Jis užrašė ant kortelės ir man ištiesdamas ją tarė:

– Nusineškit į medicinos kabinetą ir paduokit gydytojui.

Aš paklausiau, koks tikrinimo tikslas. Jis nebuvo pratęs girdėti klausimų ir atrėžė:

– Mums reikia duomenų, kad jus identifikuotume. Jeigu nenorite bendradarbiauti, niekuo negalime padėti.

Medicinos kabinetas buvo troboje, į kurią reikėjo eiti dengtu taku. Aš nusirengiau už širmos, ir mane atsainiai apžiūrėjo jaunas gydytojas, o paskui švilpaudamas pro dantis surašė duomenis mano kortelėje. Aš buvau 5 pėdų 7¼ colio ūgio*, svėriau 9 stonus 12 svarų 3½ uncijos**. Mano akys rudos, plaukai juodi, kraujo grupė B (III). Vienintelės kūno žymės – nuospaudos ant mažesniųjų kojų pirštų ir sukietėjusios juodos odos dėmė ant

* 172 cm. (Žvaigždutėmis pažymėtose išnašose – vertėjo pastabos).

** 62,7 kg.

dešinės alkūnės. Gydytojas ją išmatavo kišenine liniuote ir užrašęs tarė:

– Nieko čia ypatingo.

Paklausiau, kas ta kieta dėmė. Jis atsakė:

– Mes tai vadiname drakono oda, turbūt dėl vaizdingumo, ne dėl moksliskumo, bet šių dalykų mokslas tebėra kūdikystėje. Galit apsirengti.

Aš paklausiau, kaip tai būtų galima išgydyti. Jis tarė:

– Šiame mieste yra keletas, taip sakant, praktikuojančių gydytojų, kurie sakosi žiną, kaip išgydyti drakono odą. Jie reklamuojasi mažuose skelbimuose tabakininkų vitrinose. Nešvaistykite jiems pinigų. Tai dažna liga, tokia kaip burnos, minkštuliai ar plazdantis sąstingis. Jūsų atvejis labai lengvas. Jumis dėtas nekreipčiau dėmesio.

Paklausiau, kodėl gi jis atkreipė dėmesį. Jis linksmai tarė:

– Aprašymo tikslui. Ligos žmones identifikuoja tiksliau negu kintami veiksniai, tokie kaip ūgis, svoris ir plaukų spalva.

Padavė man kortelę ir liepė nunešti atgal prie pasiteiravimų langelio. O ten man buvo pasakyta laukti su kitais.

Laukiantieji buvo įvairaus amžiaus, nė vieno gerai apsirengusio, ir visi (išskyrus kelis vaikus, dūkstančius tarp suolų) apduję iš nuobodulio. Kartais balsas sušukdavo: „Vilai Džonsai, – arba kitą pavardę, – eikite į keturiasdešimt devintą numerį“, ir vienas iš mūsų nueidavo į kabiną, bet tai įvykdavo taip retai, kad aš nustojau tikėtis. Mano žvilgsnį vis traukė apskrita šviesnio atspalvio dėmė sienoje anapus siaurastalio. Neabejojau, kad anksčiau ten kabėjo laikrodis, bet jį nuėmė, nes žmonės būtų neišgalėję taip ilgai laukti matydami laiką. Mano nekantrios mintys vis sukosi apie savo pačių bergždumą, kol galiausiai jos išvis liovėsi, ir aš taip apsiblausiau, kaip tik įmanoma

neužmingant. Tokios būsenos būčiau galėjęs išverti amžinybę, bet mane išblaškė moteris, atsisėdusi šalia, nauja atvykėlė, dar nenustygstanti. Jos kojos buvo aptemptos išblukusiais džinsais, ir ji jas vis iš naujo sukryžiuodavo. Vilkėjo kitelį ant paprastų marškinių, buvo apsitaisiusi žvilgančiais auskarais, karoliais, sagėmis, apyrankėmis ir žiedais. Ant sprando gulė vešlūs susivėlę plaukai, nuo jos sklido pudros, kvėpalų ir prakaito kvapas, ir ji atgaivino keletą mano pojūčių, taip pat laiko jausmą, nes vieną po kitos traukė cigaretes išsiimdama iš rankinuko, kur, regis, turėjo keletą pakelių. Kai prisidegė dvidešimt trečią, paklausiau, kiek čia mus dar vers laukti. Ji tarė:

– Kiek tik užsimanys. Tai tiesiog skandalinga.

Ji įsižiūrėjo į mane ir maloniai paklausė, ar aš čia naujokas.

Atsakiau, kad taip.

– Priprasite. Tokia sistema sukurta tyčia. Jie mano, kad jeigu kas kartą prašydami pinigų pereisime nuobodulio skaisstyklą, kreipsimės čia kuo rečiau. Ir, dievaži, jie teisūs! Aš turiu išmaitinti tris vaikelius, vienas dar beveik kūdikis, ir dirbu, kad juos išlaikyčiau. Bet tik kai gaunu darbo. Tik ne visi sumoka, kaip pridera, tai aš ir vėl čia. Mulkė, štai kas esu, gryniausią mulkė.

Aš paklausiau, ką ji dirba. Ji atsakė teikianti neetatines paslaugas keliems užsakovams ir padavė man cigaretę. Paskui paklausė:

– Ar jūs ieškote, kur apsistoti?

Atsakiau, kad taip.

– Galėčiau jus priglobti. Bet tik trumpą laiką. Na, jeigu jums nėra kur dėtis.

Ji draugiškai pašnairavo į mane, vertindama taip, kad man pasidarė neįauku. Man ji patiko, su ja buvo malonu, vis dėlto

pirmoji mano sutikta moteris, ir aš žinojau, kad šis geismas labiausiai kyla iš vienatvės. Padėkojau ir pasakiau, kad man reikia nuolatinio būsto. Netrukus ji tarė:

– Na, tai mano kaimynė, ponია Flek, ką tik neteko vieno nuomininko. Galėtumėt pas ją gauti kambarį. Ji sena, bet ne per daug įnoringa. Žodžiu, ji labai respektabili, bet maloni.

Pamaniau, kad tai gera mintis, tad ji ant išrūkyto cigarečių pakelio užrašė adresą ir kaip ten nusigauti.

Kažkas sušuko, kad man reikia eiti į penkioliktą kabiną. Ten nuėjęs radau tą patį tarnautoją šeriuotais antakiais, jis man atidavė kortelę ir tarė:

– Jūsų pageidavimas patenkintas. Prisistatykit prie kasos pasiimti pinigų.

Paklausiau, kuriam laikui turėtų užtekti tų pinigų. Jis tarė:

– Turėtų užtekti, kol susirasite darbą, bet jeigu išleisite anksčiau, ši kortelė leidžia jums dar kartą kreiptis, ir mes atitinkamai turėsime jums padėti. Atėjus laikui. Ar dar turite klausimų?

Pagalvojęs paklausiau, ar jis galėtų pasakyti šio miesto pavadinimą. Jis tarė:

– Pone Lanarkai, aš esu tarnautojas, o ne geografas.

Kasa buvo nišoje už nuleidžiamos užuolaidos, patalpoje, kur pilna suolų, bet ant jų mažai kas sėdėjo. Netrukus užuolaida buvo pakelta. Mes sustojome į eilę, ir mums greitai pinigų išmokėjo moteris, paeiliui paklausdama pavardžių ir tarp grotų pastumdama krūvelę banknotų bei monetų. Mane nustebino tų krūvelių dydis ir kaip nerūpestingai tarnautoja jas krovė. Banknotai buvo suglamžyti, nešvarūs ir kelių valiutų. Monetos – stori variokai, nusitrynusios sidabrinės su įrantomis kraštuose, menki metaliniai pinigėliai ir paprasti žalvariniai diskeliai

su skylute viduryje. Šiuos pinigus paskirsčiau į kelias kišenes, bet niekaip neišmokau jais naudotis, nes visi yra skirtingų verčių. Ką nors pirkdamas paduodu saują ir leidžiu padavėjui arba krautuvininkui paimti, kas jam atrodo tinkama.

Nuorodos ant cigarečių pakelio mane atvedė į šį namą, kur dabar tai rašau po trisdešimt vienos dienos. Per tą laiką darbo nieiškvojau ir draugų nesusiradau, ir skaičiuoju dienas tik tam, kad pasimėgaučiau jų tuštuma. Sladenas mano, kad pasitenkinu pernelyg kukliu gyvenimu. Aš manau, kad yra miestų, kur darbas – kalėjimas, laikas – botagas, o meilė – našta, ir dėl to savo laisvę matau kaip vertybę. Vienintelis rūpestis – šašas ant rankos. Jame nieko nejaučiu, bet kai pavargstu, sveiką odą kraštuose ima niezėti, o kai pasikasau, šašas plečiasi. Matyt, kasais miegodamas, nes pabudęs matau, kad kietoji dėmė vis didesnė. Taigi klausau gydytojo patarimo ir stengiuosi tai pamiršti.